

VODIČ ZA POSTUPANJE u slučajevima rodno zasnovanog i porodičnog nasilja

DECEMBAR 2025

Dokument je izrađen u okviru projektnih aktivnosti projekta „Postupanje u slučajevima rodno zasnovanog i porodičnog nasilja“, koji je realizovan uz podršku donatorske mreže i u partnerstvu NVU Građanski aktivizam, NVU Proaktiv Montenegro i NVU Bljesak.

Projekat je dio zajedničkih napora organizacija civilnog društva i donatora usmjerenih na postupanje i prevenciju u slučajevima slučajevima rodno zasnovanog i porodičnog nasilja.

VODIČ ZA POSTUPANJE

u slučajevima rodno zasnovanog i porodičnog nasilja

Crna Gora

Praktični priručnik za institucije i pružaoce podrške

Izdanje: januar 2026

Ovaj vodič daje praktične korake i podsjetnike. Ne zamjenjuje važeće zakone i službene procedure.

Kako koristiti ovaj vodič

Vodič je pisan da se može koristiti u realnoj situaciji: tokom prijave, izlaska na lice mjesta, prijema u ustanovi, ili planiranja podrške nakon incidenta.

- Ako postoji neposredna opasnost: prvo bezbjednost - poziv 112 ili 122; tek potom dokumentacija.
- Ako nijesu ugroženi život i zdravlje, prijava se može podnijeti policiji ili Centru za socijalni rad (CSR).
- Svaki kontakt sa žrtvom je i procjena rizika: bilježite eskalaciju, prijetnje, oružje, djecu, ranija nasilja.

Brzi brojevi (sačuvati u telefonu)

- 112 - jedinstveni evropski broj za hitne situacije (poziv/SMS).
- 122 - policija (OKC).
- 124 - hitna medicinska pomoć.
- 129 - vatrogasci/spasilačka služba.
- Nacionalna SOS linija za žrtve nasilja u porodici: 080 111 111 (24/7, besplatno).
- Sigurna ženska kuća (Podgorica): SOS 069 013-321; tel. +382 (0)20 232 352.
- SOS telefon za djecu i mlade: 116 111 (24/7, besplatno).

Napomena: U profesionalnom postupanju uvijek voditi računa o povjerljivosti podataka i bezbjednosti komunikacije (npr. poruke mogu biti dostupne nasilniku).

Sadržaj

1. Osnovni pojmovi i oblici nasilja	4
2. Pravni okvir i institucije	5
3. Principi postupanja (bezbjednost, hitnost, povjerljivost)	6
4. Prvi kontakt i procjena rizika	7
5. Postupanje u situaciji visokog rizika (hitna intervencija)	8
6. Postupanje kada nema akutne opasnosti (prijava i podrška)	9
7. Zaštitne mjere i hitne mjere udaljenja	10
8. Krivični postupak i uloga tužilaštva	11
9. Uloga Centra za socijalni rad i stručnog tima	12
10. Djeca - žrtve i svjedoci	13
11. Zdravstveni sistem - zbrinjavanje i dokumentovanje	14
12. Obrazovne ustanove - prepoznavanje i prijavljivanje	15
13. Specifične situacije i ranjive grupe	16
14. Sigurnosno planiranje (24h, 7 dana, 30 dana)	17
15. Evidencija i dokazi	18
16. Kontakti i mapa podrške	19
17. Aneksi: check-liste i obrasci	20

1. Osnovni pojmovi i oblici nasilja

U Crnoj Gori, zaštita od nasilja u porodici se ostvaruje u skladu sa Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici. Nasilje podrazumijeva činjenje ili nečinjenje člana porodice kojim se ugrožava fizički, psihički, seksualni ili ekonomski integritet, mentalno zdravlje i spokojstvo druge osobe, bez obzira na mjesto gdje je učinjeno.

Najčešći oblici (primjeri iz prakse)

- Fizičko: udaranje, guranje, davljenje, bacanje predmeta, zatvaranje, uskraćivanje sna.
- Psihičko: prijetnje, ponižavanje, kontrola kretanja i kontakata, ucjene djecom, izolacija.
- Seksualno: prisila na seksualni odnos ili radnje, seksualno uznemiravanje, ucjene intimnim sadržajem.
- Ekonomsko: oduzimanje novca, zabrana rada, kontrola prihoda, uskraćivanje osnovnih sredstava.
- Uhođenje/stalking: praćenje, nadzor, zvanje i poruke, pojavljivanje na poslu/školi, prijetnje.

Ko se smatra članom porodice (u smislu zaštite)

Obuhvata supružnike/bivše supružnike, vanbračne partnere/bivše, krvno i tazbinsko srodstvo u propisanim stepenima, lica koja žive u istom domaćinstvu, kao i lica koja imaju zajedničko dijete ili je dijete začeto.

Važno: rodno zasnovano nasilje je širi pojam i obuhvata nasilje usmjereno na osobu zbog roda (npr. nasilje nad ženama, partnersko nasilje, seksualno uznemiravanje, uhođenje, prinudna kontrola), uključujući i ono koje se dešava van porodičnog okvira. U praksi, prijava i zaštita se često preklapaju: isti slučaj može zahtijevati i prekršajni i krivični postupak, kao i hitne mjere socijalne i zdravstvene zaštite.

2. Pravni okvir i institucije

Ovaj vodič se oslanja na važeći normativni i strateški okvir Crne Gore i na međuresorne protokole o saradnji.

Ključni propisi i dokumenti (operativno relevantni)

- Zakon o zaštiti od nasilja u porodici (zaštitne mjere, hitne intervencije, obaveze institucija).
- Krivični zakonik - krivično djelo 'Nasilje u porodici ili u porodičnoj zajednici' (član 220) i kršenje izrečenih mjera.
- Protokol o postupanju, prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici (uloge sistema i saradnja).
- Zakon o rodnoj ravnopravnosti (principi nediskriminacije i institucionalne obaveze).
- Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći (pristup pravnoj pomoći, uključujući žrtve porodičnog nasilja).

Institucije koje se bave zaštitom (osnovni lanac postupanja)

- Policija (prijem prijave, hitna intervencija, obezbjeđenje, sprovođenje zaštitnih mjera).
- Organ za prekršaje (izricanje zaštitnih mjera u prekršajnom postupku).
- Državno tužilaštvo i sudovi (krivično gonjenje, mjere obezbjeđenja, zaštita svjedoka).
- Centar za socijalni rad (plan pomoći, stručni tim, zaštita djece, socijalne usluge).
- Zdravstvene ustanove (zbrinjavanje, dokumentovanje povreda, upućivanje).
- Obrazovne ustanove (prepoznavanje, prijavljivanje, zaštita djece).
- Specijalizovane NVO i skloništa (krizna podrška, pravno/psihološko savjetovanje, smještaj).

Praktično pravilo: svaki slučaj se vodi kao prioritetan (hitno), a žrtva ima pravo da izabere povjerljivo lice koje može prisustvovati postupcima u vezi zaštite.

3. Principi postupanja

3.1. Bezbjednost ispred svega

- Procjena rizika počinje od prvog kontakta (telefon, šalter, patrola, ordinacija, škola).
- Ne čekati 'dok se smiri': nasilje često eskalira nakon prijave ili pokušaja odlaska.
- Uvijek pitati: Da li postoji oružje? Da li je nasilnik prisutan? Da li prijeti ubistvom/samoubistvom? Da li ima djece?

3.2. Žrtva je ekspert za sopstvenu situaciju

Pružite opcije i informacije, a ne naredbe. Žrtva odlučuje o koracima kad god je to bezbjedno (npr. da li želi smještaj, da li želi povjerljivo lice, da li želi da se kontaktira NVO).

3.3. Povjerljivost i zaštita podataka

- Podaci o žrtvi i porodici se dijele samo po službenoj potrebi i u mjeri nužnoj za zaštitu.
- Nikad ne ostavljati poruke koje mogu ugroziti žrtvu (npr. SMS koji nasilnik može pročitati).
- U dokumentaciji izbjegavati javno prepoznatljive podatke bez osnova.

3.4. Nema 'poravnanja' u nasilju

- Ne posređujte između žrtve i učinioca i ne predlažite 'pomirenje' kao rješenje bez prethodne procjene rizika.
- Ne tražite od žrtve da dokazuje 'zašto nije ranije prijavila' - fokus na sadašnjoj bezbjednosti.
- Ne okrivljujte žrtvu (pitanja tipa 'što si ga isprovocirala' su zabranjena).

3.5. Kada su djeca uključena

Najbolji interes djeteta je prioritet. Dijete može biti neposredna žrtva ili svjedok nasilja; i jedno i drugo zahtijeva hitno uključivanje CSR i specifične tehnike razgovora.

4. Prvi kontakt i procjena rizika

Cilj prvog razgovora nije 'da se sve ispriča', već da se obezbijedi: (1) sigurnost, (2) medicinska pomoć, (3) početna procjena rizika, (4) pokretanje hitnih mjera i upućivanje.

4.1. Mini-skrining za rizik (10 pitanja)

1. Da li je nasilnik sada ovdje ili zna gdje ste?
2. Da li je nasilje učestalije ili teže u posljednjih 30 dana?
3. Da li su postojale prijetnje ubistvom, samoubistvom ili 'ako odeš - ubiću te'?
4. Da li je bilo davljenja/gušenja (čak i kratko), udara u glavu ili oružja?
5. Da li nasilnik ima pristup vatrenom oružju ili noževima?
6. Da li vas prati, uhodi, kontroliše telefon, društvene mreže, lokaciju?
7. Da li ste trudni ili ste se nedavno porodili (povećan rizik)?
8. Da li su djeca prisutna ili su i ona bila meta?
9. Da li imate gdje da odete naredna 24 sata?
10. Da li imate važne dokumente, novac i telefon pod svojom kontrolom?

4.2. Šta reći (kratke fraze koje smanjuju stres)

- Vjerujem vam. Niste krivi za nasilje.
- Sada je najvažnije da budete bezbjedni. Hajde da napravimo plan za narednih 24 sata.
- Možete izabrati osobu od povjerenja da bude sa vama tokom postupaka.
- Objasniću vam koje su opcije: zaštitne mjere, smještaj, pravna pomoć, psihološka podrška.

4.3. Minimalni zapisnik (što se bilježi odmah)

- Vrijeme i mjesto incidenta, kratak opis (ko, što, čime, gdje).
- Povrede (vidljive i prijavljene), potreba za ljekarom.
- Prisutnost djece i njihovo stanje; da li su svjedoci.
- Prijetnje, oružje, alkohol/droge, ranije prijave/mjere.
- Kontakt telefon koji je bezbjedan i dogovoreni način komunikacije.

5. Postupanje u situaciji visokog rizika (hitna intervencija)

5.1. Kada je situacija hitna

- Nasilje je u toku ili je upravo završeno, nasilnik je prisutan ili se vraća.
- Prijetnje ubistvom/samoubistvom, davljenje, oružje, teške povrede, trudnica, djeca u neposrednoj opasnosti.
- Uhođenje i 'opsesivni' nadzor nakon prekida, pokušaji otmice djece.

5.2. Šta raditi - operativno (prvih 60 minuta)

11. Pozvati 112 ili 122. Ako je moguće, ostati na liniji i pratiti uputstva operatera.
12. Osigurati bezbjednu lokaciju (komšije, javno mjesto, zaključana prostorija).
13. Ne ulaziti u pregovore sa nasilnikom. Ne najavljivati plan odlaska.
14. Ako su djeca prisutna: izvesti ih iz prostora nasilja kada je bezbjedno.
15. Spremiti osnovno: lična dokumenta, zdravstvene knjižice, punjač, ključeve, osnovne lijekove.

5.3. Uloga policije na licu mjesta (podsjetnik)

- Prijava se prima i ako je anonimna; bilježi se bez odlaganja.
- Službenik procjenjuje rizik i preduzima mjere radi zaštite žrtve (hitnost postupka).
- Žrtvi se objašnjavaju prava i opcije; izbjegava se sekundarna viktimizacija (nepotrebna pitanja).
- Po potrebi se obezbjeđuje pratnja žrtve radi uzimanja ličnih stvari i smještaja.

5.4. Hitna mjera: policijska naredba udaljenja/zabrane vraćanja

Ako postoji opasnost po fizički integritet žrtve, policijski službenik može narediti učiniocu udaljenje ili zabranu vraćanja u stan/prostor za stanovanje do 3 dana. Naredba se uručuje odmah (najkasnije u roku od 2 sata) i sadrži vrijeme udaljenja, granice područja zabrane i adresu boravka učinioca tokom trajanja mjere. Učinioc predaje ključeve, a policija obavještava organ za prekršaje i CSR najkasnije u roku od 12 sati.

Praktična posljedica: ova mjera kupuje vrijeme za izricanje zaštitnih mjera od strane organa za prekršaje i za hitan plan podrške.

6. Postupanje kada nema akutne opasnosti (prijava i podrška)

Kada nema neposrednog ugrožavanja života i zdravlja, nasilje se može prijaviti policiji ili Centru za socijalni rad. I u ovim situacijama procjena rizika ostaje obavezna.

6.1. Kako se podnosi prijava (praktično)

- Usmeno (na licu mjesta ili u stanici), telefonom ili pisano - i anonimno. Tražite broj predmeta/zabilješku.
- Ako prijavljuje institucija (škola, dom zdravlja, ustanova): prijava policiji je obavezna čim se sazna za nasilje tokom obavljanja posla.
- U prijavi navedite: ko je žrtva, ko je učinilac, odnos, kratko što se desilo, da li ima djece, oružja i ranijih incidenta.

6.2. Uloga Centra za socijalni rad (prvih 7 dana)

16. Kontakt sa žrtvom odmah po saznanju; provjera bezbjednosti i potreba.
17. Formiranje stručnog tima i izrada Plana pomoći žrtvi (mjere socijalne i dječje zaštite, smještaj, usluge).
18. Procjena potreba djece i eventualno imenovanje posebnog staratelja ako postoji sukob interesa.
19. Povezivanje sa skloništem, NVO podrškom i besplatnom pravnom pomoći.

6.3. Što žrtva može pripremiti (ako je bezbjedno)

- Fotografije povreda i oštećenja (sa datumom), kopije poruka/prijetnji, spisak svjedoka.
- Medicinska dokumentacija (izvještaj, RTG/CT, nalaz psihijatra/psihologa).
- Dokumenta: lična karta, pasoš, izvodi rođenih za djecu, bankovne kartice, ugovori o radu.
- Spisak prethodnih intervencija policije/CSR i ranijih mjera, ako postoje.

7. Zaštitne mjere i postupak pred organom za prekršaje

7.1. Koje mjere postoje (najčešće u praksi)

- Udaljenje iz stana (30 dana do 6 mjeseci).
- Zabrana približavanja (30 dana do 1 godine) - određuje se i područje gdje se ne smije približiti.
- Zabrana uznemiravanja i uhođenja (30 dana do 1 godine).
- Obavezno liječenje od zavisnosti (do 1 godine, dok postoji potreba).
- Obavezni psihosocijalni tretman (do 6 mjeseci, uz mogućnost produženja u okviru postupka).

7.2. Ko može tražiti zaštitnu mjeru

- Žrtva ili njen zastupnik.
- Centar za socijalni rad / ustanova socijalne i dječje zaštite.
- Policija.
- Državni tužilac.
- Organ za prekršaje može odrediti mjeru i po službenoj dužnosti.

7.3. Hitna zaštita prije i tokom postupka

Organ za prekršaje može izreći zaštitnu mjeru prije pokretanja i tokom postupka, najkasnije u roku od 48 časova od prijema zahtjeva, kada je potrebno da se žrtva bez odlaganja zaštiti. Žalba se izjavljuje u roku od 3 dana i ne odlaže izvršenje.

7.4. Sprovođenje mjera (ko je zadužen)

- Mjere udaljenja, zabrane približavanja i zabrane uznemiravanja/uhođenja sprovodi policija.
- Mjere liječenja od zavisnosti i psihosocijalnog tretmana sprovode nadležne ustanove u skladu sa propisima iz zdravstva i socijalne zaštite.
- Svako ko sazna da učinilac krši mjeru dužan je da obavijesti policiju/organ za prekršaje/CSR/tužioca.

Praktični savjet: kada se izrekne mjera zabrane približavanja, sa žrtvom se pravi jednostavan sigurnosni plan (šta radi ako se učinilac pojavi, koga zove, gdje ide).

8. Krivični postupak i uloga tužilaštva

Nasilje u porodici može biti prekršaj (zaštitne mjere) i/ili krivično djelo. Kvalifikaciju vrši tužilac na osnovu činjenica i dokaza.

8.1. Krivično djelo 'Nasilje u porodici ili u porodičnoj zajednici' (KZ, član 220)

Krivično djelo postoji kada primjena grubog nasilja naruši tjelesni ili duševni integritet člana porodice. Kazne su strože ako je korišćeno oružje/opasno oruđe, ako je nanesena teška povreda, ako je djelo prema maloljetnom licu, ili ako nastupi smrt. Kršenje izrečenih mjera zaštite je posebno kažnjivo.

8.2. Što je važno za dokazivanje (podsjetnik)

- Medicinska dokumentacija: opis povreda, vrijeme nastanka, fotografije, nalaz ljekara.
- Dokazi o prijetnjama i kontroli: poruke, pozivi, e-mail, snimci, tragovi u aplikacijama.
- Svjedoci: komšije, članovi porodice, kolege, djeca (uz posebne procedure).
- Raniji incidenti i intervencije: zabilješke policije/CSR, ranije mjere ili prijave.
- Procjena rizika: davljenje, oružje, eskalacija, uhođenje - naglasiti u izvještaju.

8.3. Uloga tužioca (praktično)

- Nalaže hitne radnje policiji, određuje kvalifikaciju djela i pokreće krivični postupak.
- Predlaže mjere za obezbjeđenje prisustva okrivljenog i zaštitu žrtve (npr. zabrane kontakta).
- Koordinira sa CSR kada su djeca uključena; traži dodatne nalaze/mišljenja.

Praktični savjet: u svim podnescima izbjegavati 'porodične nesuglasice' kao termin - opišite konkretne radnje nasilja, prijetnje i posljedice.

9. Uloga Centra za socijalni rad i stručnog tima

CSR je ključan za procjenu potreba žrtve i djece, planiranje podrške i koordinaciju institucija. Zakon predviđa da CSR obrazuje stručni tim radi utvrđivanja Plana pomoći žrtvi i koordinacije aktivnosti.

9.1. Što Plan pomoći treba da sadrži (minimalno)

- Procjenu bezbjednosti i stepena rizika (uz korišćenje matrice procjene rizika, gdje je dostupna).
- Mjere socijalne i dječje zaštite: materijalna pomoć, usluge socijalnog rada, smještaj.
- Zdravstvene potrebe (fizičke i mentalno zdravlje) i upućivanje na specijalizovane službe.
- Pravna podrška: besplatna pravna pomoć, informacije o postupcima i mjerama.
- Plan komunikacije: ko kontaktira žrtvu, kojim kanalom, u kojim terminima (da se izbjegne ugrožavanje).

9.2. Stručni tim - sastav i rad (operativno)

- Koordinator/ka: po pravilu stručni radnik/radnica CSR.
- Članovi: policija, lokalne službe, zdravstvo, obrazovanje (kada je relevantno), NVO/sigurna kuća, drugi stručnjaci.
- Prvo okupljanje: odmah nakon prijave u slučajevima visokog rizika; u ostalim slučajevima najkasnije u roku od 7 dana.
- Evidencija: jedan jedinstveni plan i zapisnik o aktivnostima; jasno ko, što i do kada radi.

9.3. Kada je potreban poseban staratelj

Ako postoji sukob interesa između roditelja i djeteta, ili roditelji nijesu u mogućnosti da štite interese djeteta, CSR inicira imenovanje posebnog staratelja za potrebe postupaka.

10. Djeca - žrtve i svjedoci

Dijete može biti: (1) neposredna žrtva, (2) posredna žrtva (svjedok), ili (3) dijete u riziku zbog porodične dinamike. Svako od ova tri stanja zahtijeva hitno postupanje.

10.1. Postupanje policije (podsetnik iz protokola)

- Ako je dijete žrtva ili svjedok, obavezno se poziva CSR radi mjera socijalne i porodičnopravne zaštite.
- Djetetu se objašnjava zašto je policija tu i što se preduzima, na način primjeren uzrastu.
- Uzimanje iskaza od djeteta: prisustvo psihologa/psihološkinje; prostor prilagođen djetetu; izbjegavati ponavljanje ispitivanja.
- Ne dovoditi dijete u kontakt sa učiniocem; učinilac ne može biti povjerljivo lice.

10.2. Uloga CSR (minimalni koraci)

- Hitna procjena bezbjednosti i potreba djeteta; plan pomoći i mjere zaštite.
- Razmotriti smještaj djeteta samo kada je nemoguće obezbijediti bezbjedno okruženje na drugi način.
- Kontinuirano praćenje slučaja i redovni obilazak porodice; saradnja sa školom i domom zdravlja.
- Pokretanje građanskih postupaka kada je potrebno (npr. starateljstvo, kontakti, privremene mjere).

10.3. Što škola/vrtić treba da uradi odmah

20. Bez odlaganja obavijestiti policiju o sumnji/saznanju za nasilje (odgovorno lice i stručni kadar).
21. Obavijestiti CSR i dogovoriti dalje korake zaštite djeteta.
22. Ne kontaktirati potencijalnog učinioca radi 'provjere priče'.
23. Obezbijediti djetetu siguran prostor i odraslu osobu od povjerenja do preuzimanja od nadležnih.

11. Zdravstveni sistem - zbrinjavanje i dokumentovanje

Zdravstvena ustanova je često prvo mjesto gdje se nasilje vidi. Osim liječenja, ključ je kvalitetna dokumentacija koja može biti presudna u postupku.

11.1. Trijaža i bezbjednost

- Procijeniti hitnost: povrede glave, davljenje, krvarenje, trudnoća, suicidalne misli.
- Osigurati privatnost - razgovor bez prisustva partnera/člana porodice.
- Ako postoji rizik: pozvati policiju/obezbjedenje, ne puštati učinioca u prostoriju.

11.2. Dokumentovanje (standard koji pomaže i žrtvi i sistemu)

- Opis povreda: lokacija, veličina, boja, oblik; skica tijela gdje je moguće.
- Pacijentkinjine riječi navesti doslovno u navodnicima (npr. 'udario me zatvorenim šakom').
- Fotografije (uz saglasnost) i bilješke o ponašanju (strah, dezorijentacija, plač).
- Navesti da li se sumnja na davljenje (bol u vratu, promuklost, tragovi).
- Za seksualno nasilje: upućivanje na odgovarajuću službu, forenzički tragovi, PEP/kontracepcija gdje je indikovano.

11.3. Upućivanje i kontinuirana podrška

- Psihološka/psihijatrijska podrška (akutna trauma, anksioznost, depresija, PTSP).
- Informisanje o SOS liniji i skloništu; kontakt sa CSR uz poštovanje povjerljivosti.
- Plan kontrole: termin pregleda bez rizika da učinilac sazna (dogovoreni kanal).

12. Obrazovne ustanove - prepoznavanje i prijavljivanje

Škola i vrtić nijesu 'sporedna' karika: često su jedini stabilan sistem koji vidi promjene kod djeteta ili roditelja.

12.1. Signali kod djece

- Nagla promjena ponašanja, povlačenje ili agresija, pad uspjeha, česta odsustva.
- Fizički tragovi (modrice, povrede) uz neuvjerljiva objašnjenja.
- Pretjerana briga za roditelja, strah od odlaska kući, noćne more.
- Govor o nasilju ili 'tajnama' koje ne smiju reći.

12.2. Signali kod roditelja/staratelja

- Vidljive povrede, kontrola od strane partnera, partner ne dozvoljava razgovor nasamo.
- Česti pozivi/poruke tokom boravka u školi, praćenje i čekanje ispred škole.
- Iznenadne promjene kontakta, adrese, prebacivanje djeteta bez jasnog razloga.

12.3. Postupanje (koraci u školi)

24. Razgovor sa djetetom ili roditeljem u sigurnom prostoru, bez prisustva potencijalnog učinioca.
25. Zabilježiti činjenice (datum, što je viđeno/rečeno), bez interpretacija i dijagnoza.
26. Bez odlaganja prijaviti policiji; istovremeno obavijestiti CSR.
27. Uspostaviti školski plan bezbjednosti (ko preuzima dijete, ko ne smije, lozinka za preuzimanje, tačka susreta).

Napomena: ne obavezujte dijete da ponavlja priču više puta. Cilj škole je sigurnost i pravovremeno uključivanje nadležnih.

13. Specifične situacije i ranjive grupe

13.1. Seksualno nasilje u partnerskom/porodičnom kontekstu

- Seksualni odnos bez saglasnosti je nasilje, bez obzira na bračni/partnerski status.
- Prioritet: zdravstvena zaštita (povrede, trudnoća, infekcije), forenzički tragovi kada je moguće.
- Izbjegavati pitanja koja impliciraju krivicu (npr. 'zašto si ostala').

13.2. Uhođenje, digitalna kontrola i 'osvetnička pornografija'

- Uhođenje i uznemiravanje su prepoznati i kao oblik nasilja i kao osnov za zaštitne mjere.
- Savjetovati žrtvu: promjena lozinki, dvofaktorska autentifikacija, provjera lokacije (GPS), odjava sa uređaja.
- Čuvati dokaze: screenshot, backup poruka, listu poziva; ne odgovarati na provokacije.

13.3. Ekonomsko nasilje i kontrola resursa

- Uskraćivanje osnovnih sredstava za egzistenciju je oblik nasilja.
- Uputiti na CSR (materijalna pomoć) i besplatnu pravnu pomoć (imovinski i porodični postupci).
- Planirati finansijsku bezbjednost: skrivena rezerva, odvojeni račun, dokumenti o prihodima.

13.4. Ranjive grupe - praktične napomene

- Žene sa invaliditetom: obezbijediti pristupačnost, asistenciju, tumača za znakovni jezik gdje je potrebno.
- Starije osobe: obratiti pažnju na zanemarivanje, uskraćivanje terapije, finansijske zloupotrebe.
- Romkinje i žene u ruralnim sredinama: planirati podršku uz barijere prevoza, pristupa institucijama i povjerenje.
- LGBTIQ osobe: fokus na bezbjednosti i povjerljivosti; izbjegavati 'outing' bez saglasnosti.

14. Sigurnosno planiranje (24h, 7 dana, 30 dana)

14.1. Plan za naredna 24 sata

- Dogovoriti bezbjedan kontakt broj i vrijeme poziva (npr. kada je nasilnik na poslu).
- Odrediti 'sigurnu tačku' (komšija, rodbina, NVO) i šifru za hitnu pomoć.
- Spakovati minimalni paket (dokumenta, lijekovi, punjač, ključevi, osnovni novac).
- Ako postoji zaštitna mjera: znati što raditi pri kršenju (odmah 122, navesti broj rješenja).

14.2. Plan za narednih 7 dana

- Pokrenuti postupak za zaštitne mjere / konsultovati besplatnu pravnu pomoć.
- Dogovoriti smještaj (sigurna kuća ili privatno), prevoz i logistiku djece.
- Obavijestiti poslodavca/školu samo u mjeri potrebnoj za bezbjednost (uz oprez).
- Promijeniti rutine: put do posla/škole, mjesta koja se posjećuju; provjeriti privatnost na mrežama.

14.3. Plan za narednih 30 dana

- Dugoročniji smještaj i ekonomska stabilizacija (CSR mjere, zapošljavanje, podrška).
- Psihološki oporavak: terapija, podrška, grupa za osnaživanje (preko NVO/ustanove).
- Pravna strategija: starateljstvo, kontakti, alimentacija, podjela imovine (uz procjenu rizika).
- Plan za djecu: školski plan bezbjednosti, emocionalna podrška, stabilna rutina.

14.4. Što ne treba raditi

- Ne vraćati se po stvari bez pratnje (policija/bezbjedna osoba).
- Ne dijeliti plan odlaska putem poruka koje nasilnik može presresti.
- Ne prihvatati susrete 'da se dogovorimo' bez procjene rizika i jasnih mjera zaštite.

15. Evidencija i dokazi

Dobra evidencija smanjuje rizik od ponavljanja iskaza i jača zaštitu. Bilježe se činjenice, ne pretpostavke.

15.1. Dnevnik incidenata (za žrtvu)

- Datum i vrijeme, mjesto, što se desilo (kratko), da li su djeca bila prisutna.
- Prijetnje doslovno, riječi koje su izgovorene, oružje/sredstva.
- Posljedice: povrede, strah, šteta, izostanak sa posla/škole.
- Ko je vidio ili čuo (svjedoci) i ko je kontaktiran (policija, CSR, ljekar).

15.2. Digitalni dokazi

- Screenshot poruka sa vidljivim datumom/vremenom; backup na bezbjedno mjesto (cloud koji nasilnik ne kontroliše).
- Listu poziva i glasovne poruke sačuvati; ne brisati sadržaj.
- Ako postoji GPS praćenje: fotografisati/sačuvati podešavanja i aplikacije; konsultovati IT podršku/NVO.

15.3. Profesionalna dokumentacija (policija/CSR/zdravstvo)

- Činjenični opis radnji nasilja i procjene rizika; navesti 'eskalaciju' i ranije događaje.
- U prilogu priložiti raspoložive dokaze i predložiti mjere/sankcije u podnescima organu za prekršaje.
- Voditi evidenciju o svim preduzetim radnjama i komunikaciji između institucija.

Podsjetnik: jasna dokumentacija pomaže da se izreknu adekvatne mjere i da se spriječi povratna viktimizacija kroz ponavljana saslušanja.

16. Kontakti i mapa podrške

16.1. Hitno i 24/7

- 112 - hitne situacije (jedinstveni broj).
- 122 - policija.
- 124 - hitna medicinska pomoć.
- Nacionalna SOS linija za žrtve nasilja u porodici: 080 111 111 (24/7, besplatno, anonimno).
- SOS telefon za djecu i mlade: 116 111 (24/7, besplatno).

16.2. Skloništa i specijalizovana podrška

- Sigurna ženska kuća (Podgorica): SOS 069 013-321; tel. +382 (0)20 232 352; krizni smještaj i podrška.
- Lokalni SOS telefoni (primjer: Nikšić SOS telefon) - provjeriti dostupne kontakte u opštini i na web stranicama pružalaca usluga.

16.3. Centri za socijalni rad (CSR)

CSR djeluju regionalno. Najsigurnije je pozvati 122/112 ili nacionalnu SOS liniju i tražiti da vas povežu sa nadležnim CSR, ili provjeriti zvanične kontakte Centara za socijalni rad prema mjestu prebivališta.

16.4. Digitalne prijave

U Crnoj Gori je predstavljena mobilna aplikacija policije ('Virtuelna stanica policije – Policija CG') koja omogućava podnošenje prijava i anonimno. U situacijama nasilja, telefonski poziv i izlazak patrole ostaju prioritet kada postoji rizik.

17. Aneksi: check-liste i obrasci

A) Check-lista za procjenu rizika (za profesionalce)

- ☐ Prijetnje ubistvom/samoubistvom ili 'ako odeš - ubićeu te'
- ☐ Davljenje/gušenje ili udarci u glavu u poslednjih 12 mjeseci
- ☐ Oružje u kući ili pristup oružju
- ☐ Eskalacija (češće ili teže) u poslednjih 30 dana
- ☐ Uhođenje/digitalna kontrola nakon prekida
- ☐ Trudnoća / postpartum period
- ☐ Djeca prisutna ili nasilje prema djeci
- ☐ Prethodne prijave ili kršenje ranijih mjera

Ako su označene 2 ili više stavki (ili bilo koja 'oružje'/'davljenje'/'prijetnje ubistvom'), tretirati kao visok rizik i aktivirati hitne mjere, uključujući policijsku intervenciju i zahtjev za zaštitne mjere.

B) Brzi plan bezbjednosti (za žrtvu)

- Moj bezbjedan kontakt: _____ Dogovorena šifra: _____
- Mjesto gdje mogu otići: _____ Prevoz: _____
- Osoba koja može preuzeti djecu: _____ Školska lozinka: _____
- Dokumenta koja nosim: lična karta/pasoš, izvodi rođenih, zdravstvene knjižice, kartice, lijekovi.

C) Kratka službena zabilješka (minimalno)

- Datum/vrijeme prijave: _____ Način prijave:
telefon/usmeno/pismeno/anonimno
- Učesnici: žrtva _____ učinilac _____ djeca _____
- Opis događaja (činjenično, kratko):

- Procjena rizika (ključne stavke):

- Preduzete mjere i upućivanja:

Kraj vodiča. Preporuka: vodič se koristi zajedno sa važećim zakonima i potpisanim protokolima, uz redovnu obuku i međuresornu koordinaciju.